

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СПРАВИ

братів В. та І. Липників. Перевидання: – Київ, 1918.

5. Медведик Ю. Роль української духовнописенної творчості у вихованні підростаючих поколінь // *Мистецтво та освіта. Науково-методичний журнал*. – Київ, 1997. – № 1. – С. 9 – 11, 36.

6. Медведик Ю. Українські набожні пісні XVII – XVIII ст. (Різдвяний цикл) // *Народна творчість та етнографія*, – Київ, 1994. – № 4 (249). – С. 18 – 23.

7. Сосенко К. Різдво-коляда і Щедрий вечір.

Культурологічна оповідь. Редакція та текстологічна підготовка В. Коломійця. – Київ, 1994. Перевидання за вид.: *Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора*. – Львів, 1928.

8. Франко І. Наші коляди // *Зібрання творів у 50 томах*. – Київ: Наукова думка, 1980. – Т.28.

9. Шлемкевич М. Душа і пісня // *Українська душа*. – Київ, 1992. – С. 106 – 112.

10. Якимець М. Про виховання християнської етики. – Львів, 2001.

Таїсія Черемісіна, старший викладач

Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СПРАВИ

У статті розкривається методика експериментального дослідження індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці.

Постановка проблеми. З середини 50-х років XX століття індивідуалізація і диференціація навчання стає одним із основних напрямів дослідницько-експериментальної роботи вчених-педагогів. Диференційоване навчання, підпорядковане індивідуалізації, пов'язувалося з необхідністю зміцнення зв'язку школи з життям, поєднання навчання з продуктивною працею.

Аналіз практики професійної підготовки майбутніх учителів свідчить, що вона неспроможна забезпечити ефективну діяльність випускників педагогічного ВНЗ в сучасних умовах, коли пріоритетними якостями вчителя є творчість, ініціатива, гуманізм та високий професіоналізм. Тому психолого-педагогічна наука має визначитися насамперед у стратегії розв'язання найактуальніших проблем професійної підготовки вчителя. До таких проблем слід віднести і розробку науково обґрунтованої системи формування у студентів педагогічного навчального закладу професійно-творчих здібностей на основі індивідуалізації навчання.

Необхідність створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя вимагає докорінної перебудови навчального процесу. Світова практика свідчить, що основним шляхом перебудови вищої педагогічної школи є перехід від суб'єкт-об'єктної

до суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми, основними принципами якої є співробітництво, співтворчість викладача і студентів, забезпечення самореалізації педагогів та студентів як партнерів у творчому процесі.

У нових соціально-економічних умовах, коли здійснюються багатопланові пошуки шляхів відродження національної системи освіти, визначаються перспективи її розвитку, проблема індивідуалізації навчання набуває особливої гостроти й актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 50 – 80-ті роки XX століття з'являються психолого-педагогічні дослідження з проблеми підготовки вчителя: урізноманітнюються методики досліджень, на основі експериментальних даних узагальнюються висновки. Вивчаються: процес становлення особистості вчителя, проблеми розвитку й удосконалення його педагогічних здібностей та майстерності, мотиви педагогічної діяльності, шляхи формування зацікавленості нею, механізм і послідовність розвитку професійно важливих якостей майбутнього вчителя.

Окремі аспекти розв'язання проблеми індивідуалізації підготовки вчителя знайшли відображення у філософських, психологічних і педагогічних дослідженнях (Г. Балл, С. Белозерцев,

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СПРАВИ

І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Кан-Калик, Ю. Кулюткін, О. Пехота, В. Сластьонін, Г. Сухобська, Н. Щуркова).

У дослідженні В.О.Крутецького доводиться, що високого рівня професійної майстерності вчитель досягає за умови, якщо у нього виникає і здатна розвинутих потреба у професійному саморозвитку, самовдосконаленні, якщо він виявляє мотиваційно-ціннісне ставлення до педагогічної діяльності і має здатність до вольової саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю.

Дослідження О. Пехоти присвячене проблемі індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки вчителя. Автор стверджує, що професійна придатність, компетентність, а потім педагогічна майстерність і новаторство можливі лише на індивідуально-творчому рівні самореалізації особистості. Саме тому проблема індивідуалізації підготовки вчителя постає на першому плані як пріоритетна тенденція удосконалення педагогічної освіти в цілому, так і професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя зокрема.

Проте ретроспективний аналіз робіт, названих авторів, свідчить, що проблема індивідуалізації підготовки майбутніх учителів трудового навчання ще недостатньо вивчена.

Існуюча практика підготовки вчителя у вищій школі в цілому теж не формує у студентів досвіду саморозвиваючої діяльності в особистісному і професійному аспектах.

Мета статті. Експериментально апробувати різні методи навчання для індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці та виявити готовність викладачів до забезпечення процесу індивідуалізації.

Виклад основного матеріалу. Практичне значення розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя до роботи на основі глибокого розуміння сучасних педагогічних технологій досить велике. Школі сьогодні необхідні не просто хороші вчителі, а вчитель-технолог, учитель-новатор. Створення альтернативних типів шкіл, визнання за кожною школою права мати свій неповторний образ, працювати за авторськими програмами потребують учителів з інноваційним мисленням, здатних усвідомлено взяти на себе відповідальність як за організм іншої людини, що постійно розвивається, так і школи як системи, що теж перебуває у розвитку.

“Технологічна грамотність майбутнього вчителя дозволяє йому глибше усвідомлювати своє істинне покликання, реальніше оцінити

потенційні можливості, глянути на педагогічний процес із позицій його кінцевого результату” [3].

Важливою складовою підготовки майбутнього вчителя трудового навчання є конструкторсько-технологічна підготовка, а для вчителя обслуговуючої праці – це швейне виробництво й кулінарія. Зміст навчання конструкторсько-технологічної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів будується на основі змісту відповідної діяльності в умовах сучасного виробництва.

Для вивчення стану проблеми індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці нами було проведено експериментальне дослідження [4].

Головним завданням констатувального експерименту було виявлення ефективних засобів індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки студентів.

У ході констатувального експерименту вивчалися:

1. Рівень індивідуалізації засобів конструкторсько-технологічної підготовки студентів.
2. Ефективність застосування різних методів навчання для індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці.
3. Готовність студентів до самодіагностики і саморозвитку у процесі конструкторсько-технологічної підготовки.
4. Рівень самостійності та активності студентів у процесі конструкторсько-технологічної підготовки.
5. Готовність викладачів до забезпечення процесу індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці.

Для визначення рівня індивідуалізації засобів навчання нами були проаналізовані навчальні програми, навчальні і методичні посібники, контрольні завдання для перевірки знань і умінь студентів, наочні посібники. Аналіз свідчить про існування єдиних вимог до знань, умінь і навичок студентів зі спеціальних дисциплін. Програми предметів, що забезпечують конструкторсько-технологічну підготовку, містять лише інваріантну складову.

Існуючі навчальні і методичні посібники недостатньо спрямовані на забезпечення індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці. Лише окремі з них містять завдання. Проте ці завдання не можуть забезпечити процес індивідуалізації навчання, оскільки розроблені за

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СПРАВИ

єдиним рівнем складності, мають однотипну форму представлення – переважно текстову [2].

Аналіз застосування різних методів навчання у процесі здійснення конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці показав, що для забезпечення індивідуалізації цього процесу одним із найбільш ефективних у практиці роботи вищих навчальних закладів є метод проектів. На жаль, цей метод впроваджується недостатньо широко. До того ж, застосування методу здійснюється без використання його широких можливостей для індивідуалізації навчання студентів. Індивідуалізація часто обмежується самостійним вибором теми проекту із запропонованого списку. При плануванні роботи студентів не враховуються їх індивідуальні особливості. Процес і результати праці достатньо уніфіковані і часто не дають студентам можливості проявити максимально індивідуальні здібності.

Для проведення педагогічної діагностики і самодіагностики нами були відібрані і адаптовані до умов навчання студентів стандартизовані діагностичні методики. До методик діагностики ми висували цілий ряд вимог: можливість їх широкого застосування в умовах навчання у вищому навчальному закладі; максимальне відображення у змісті й структурі особливостей конструкторсько-технологічної діяльності; можливість фіксувати не лише результати виконання завдань, а й процес їх виконання; відповідність віковим, статевим та іншим особливостям студентів даної групи.

Так, для визначення рівня загальних і спеціальних здібностей ми віддавали перевагу письмовим тестовим методикам. Робота з бланковими методиками давала можливість студентам працювати індивідуально у власному темпі. При необхідності студенти могли повторно перевірити той чи інший фрагмент тесту, заповнювати його у вибраному порядку.

Використовувалися переважно короткотермінові тести. Їх застосування не порушувало цілісності навчально-виховного процесу, не забирало багато навчального часу, не призводило до втрати студентів і втрати інтересу до діагностування.

Прикладом такої бланкової методики може бути методика визначення лінійного окоміру. На бланку зображені зразки швів різної ширини. Студентам необхідно визначити на око ширину кожного із швів.

Методика тісно пов'язана із навчальним матеріалом з технології швейного виробництва. Тому ця методика застосовувалася нами при вивченні студентами машинних швів.

Концентрація уваги студентів перевірялася нами на тестах двох типів: 1) розроблених на основі тесту “Переплутані лінії”; 2) спрямованих на знаходження помилок у певному масиві наочної інформації. Зручним матеріалом для створення такої методики виявилися вишивальні схеми. Пошук помилок у схемах, з одного боку, давав можливість визначити рівень концентрації уваги студентів, з іншого – тісно переплітався із навчальним матеріалом з технології вишивки. Ці бланкові методики ми використовували при вивченні різних технік вишивання.

Для дослідження рівня розвитку сенсомоторних здібностей нами використовувалися нескладні тренажери, змонтовані на базі швейної машини. Замість голки до голкотримача кріпився фломастер. Діагностика точності і швидкості рухів обох рук визначалася так. Студентам необхідно було провести аркуш паперу із намальованим на ньому вузьким лабіринтом під фломастером. Підраховувалася швидкість “проходження лабіринту” і кількість перетинань лінії фломастера та стінок лабіринту.

Бланкові методики для діагностики образної пам'яті студентів базувалися на специфічному для конструкторсько-технологічної діяльності матеріалі. Переважали зображення різних геометричних форм.

Визначалася кількість зображень, які студент запам'ятовував за визначений короткий термін і міг їх розпізнати та відтворити.

Розроблені і адаптовані нами методики використовувалися не лише з метою визначення рівня розвитку атенційних, мнемічних, перцептивних, сенсомоторних здібностей, а й з метою навчання студентів здійснювати самодіагностику, з метою формування готовності їх до саморозвитку.

Різнорівневий зміст конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці був забезпечений розробленими нами експериментальними програмами та різнорівневими навчальними завданнями.

Важливим засобом індивідуалізації стали розроблені нами різнорівневі завдання. Всі завдання умовно розділені на чотири рівні складності відповідно до рівнів засвоєння знань.

На першому рівні засвоєння студент здобуває знання, за допомогою яких він може розрізнити те чи інше явище серед подібних. Головна особливість даного рівня полягає у тому, що для своєї реалізації він вимагає обов'язкової опори на конкретне явище, інформація про яке була пред'явлена у процесі навчання.

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СПРАВИ

Другому рівню відповідають знання, з допомогою яких студент може відтворити навчальну інформацію по пам'яті. На цьому рівні студентові не потрібно пред'являти дане явище. Він відтворює засвоєний матеріал без словесної чи графічної опори.

На третьому рівні студент набуває здатності розв'язувати типові завдання, використовуючи для цього засвоєні ним у процесі навчання способи їх розв'язання.

На четвертому рівні засвоєння, який можна назвати творчим, студент здатний використати нестандартно, творчо отримані знання, уміння і навички у нових нетипових ситуаціях.

Завдання, розроблені з урахуванням рівнів засвоєння, дозволяють здійснювати індивідуалізацію процесу навчання на різних етапах занять.

Завдання першого рівня – це завдання на розпізнавання, класифікацію об'єктів, явищ або понять.

Завдання другого рівня вимагають від студентів дій з відтворення інформації по пам'яті. До цього рівня увійшли завдання на доповнення тексту, написання формул, малювання схем, креслень тощо.

Завдання третього рівня вимагають від студентів уміння застосовувати засвоєну інформацію в практичній діяльності для розв'язання типових задач. Відтворення і використання знань відбувається у тому вигляді, в якому вони були засвоєні у процесі навчання. До цього рівня знань відносяться знання на складання технологічної послідовності виготовлення виробів, підрахування кількості матеріалів, самостійне виконання креслень деталей одягу на конкретну фігуру тощо.

Завдання четвертого рівня вимагають такого оволодіння знаннями і уміннями, які дозволяють приймати рішення у нових проблемних ситуаціях. Такими, зокрема, є завдання на дизайн, технічне конструювання нових об'єктів, або відомих об'єктів у нових умовах.

Одним із найбільш ефективних засобів індивідуалізації конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці є метод проектування.

Метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентам проявити самостійність у плануванні, організації і контролі своєї діяльності.

Проектна діяльність ґрунтується на більш гнучкій організації процесу навчання студентів. У результаті проектної діяльності повніше

забезпечуються вимоги до розвитку особистості студентів, враховуються їх індивідуальні інтереси і здібності, розв'язуються різноманітні конструкторсько-технологічні задачі. Метод проектів дозволяє студентам у системі оволодіти організацією практичної діяльності на усіх ланках проектно-технологічного ланцюга – від ідеї до її реалізації у готовому виробі.

Індивідуалізація конструкторсько-технологічної діяльності забезпечується цілим рядом педагогічних умов: студенти мають можливість вибрати самостійно тему проекту відповідно до їх інтересів і нахилів; студентам надається можливість регулювати власний темп навчання у межах часу, відведеного на проект, залежно від рівня навчальних можливостей, індивідуального стилю діяльності; дозується міра допомоги викладача залежно від індивідуальних особливостей студентів; надається можливість відбирати індивідуально засоби навчання та ряд інших.

Проект може базуватися на одній із навчальних дисциплін або охоплювати кілька. Як показали результати формульованого експерименту, досить ефективними є комплексні проекти, які включають знання з матеріалознавства, технології, конструювання, художньої обробки тканини. Упровадження таких проектів максимально інтегрує отримані студентами знання, допомагає формувати у них цілісну картину конструкторсько-технологічної діяльності.

Важливе місце у розв'язанні проблеми індивідуалізації підготовки майбутніх учителів обслуговуючої праці відводиться продуктивному навчанню.

Основними ознаками продуктивного навчання є:

По-перше, самостійна навчальна діяльність, пов'язана з реальною трудовою діяльністю у вищому навчальному закладі (або в школі) на робочому місці.

По-друге, навчання і праця студента орієнтовані на реальний, соціально значимий кінцевий продукт, який є основою комплексної якісної, а не кількісної оцінки.

По-третє, відбувається переосмислення ролі педагога, він перестає бути посередником в передачі абстрактних знань, а стає консультантом "тренером", наставником, який підтримує студента в досягненні продуктивності індивідуальної освітньої і практичної діяльності.

По-четверте, відкриваються двері аудиторії і відбувається фактична зміна аудиторних, формальних та замкнених форм відношень на евристичні, відкриті, групові взаємодії і неформальні обговорення проблеми та рефлексії.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНИХ МАЙСТЕРНЯХ З ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

Організована таким чином продуктивність змінює і діяльність студента (він перестає бути учнем у повному значенні цього слова), і викладача (він вже не традиційний оракул).

Показниками продуктивності для студента є індивідуальний інтерес, кооперація і партнерство, самостійність та відповідальність, а для педагога – консультування та підтримка студента, взаємодія з ним, створення сучасного навчального підґрунтя, забезпечення умов для продуктивної діяльності індивіда та групи.

Це навчання орієнтоване на свободу студента і його самопізнання, творчість як основу організації всіх занять (поза творчістю заняття перетворюється в механічну процедуру), пріоритет не інтересів професії, а інтересів особистості. Навчання створює цінність життя студента через ціннісну трудову діяльність, а активність – природна властивість людини, яку потрібно постійно стимулювати. Трудова школа – це не школа ручної праці, а сукупне створення всіма загального продукту, рівність усіх в діяльності. Навчання прямує від практики до абстракції, від досвіду до поняття, а не навпаки, як це намагається зробити традиційна школа.

Проведене дослідження дозволяє зробити **висновок**, що індивідуалізація конструкторсько-технологічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання забезпечується комплексним використанням цілого ряду методик, сутність яких викладено в даній статті.

1. Гузев В. В. *Образовательная технология: от приема до философии.* – М.: Сентябрь, 1996. – 112 с.

2. Козловська І. М. *Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи, дидактичні основи. Монографія / За ред. С. У. Гончаренка.* – Львів: Світ, 1992. – 302 с.

3. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О.Сисоєва, А.М.Алексюк, П.М.Воловик, О.І.Кульчицька та ін.; за ред. С.О.Сисоєвої.* – К.: ВППОЛ, 2001. – 502 с.

4. Селевко Г. К. *Современные образовательные технологии: Учебное пособие.* М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

5. Яценко Т.С. *Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання.* – К.: Вища шк., 2004.

Лариса Дікарева, старший викладач кафедри машинознавства та методики викладання технічних дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНИХ МАЙСТЕРНЯХ З ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

Проблема підвищення рівня і якості професійної підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю “Трудове навчання”, може бути розв’язана шляхом відповідної організації навчального процесу, використання методу наочності у навчальному процесі та різноманітних наочних засобів. Наочність значною мірою впливає на ефективність навчального процесу, виконуючи при цьому навчальну, виховну та розвивальну функції. Як засіб навчання, наочність оптимально поєднує теоретичні та практичні компоненти знань.

Постановка проблеми. Перспективний пошук шляхів розвитку школи – це насамперед використання сучасних досягнень психолого-педагогічних наук, інновацій у праці вчителя, організація навчання і виховання в школі, які покликані забезпечити формування і творчий розвиток кожного учня.

Для того, щоб досконало оволодіти педагогічною професією, необхідно знати, які методи навчання треба застосовувати у кожному конкретному випадку, які з них дають найкращі

результати, використання яких наочних посібників є більш ефективним. Правильно підібрана наочність забезпечує відображення суттєвих сторін виучуваних об’єктів, явищ і процесів у найбільш простій та доступній для сприймання формі.

Водночас практика свідчить, що вчитель не завжди використовує можливості навчальних занять для ефективного навчання учнів, розвитку їх самостійності, ініціативи, творчості.

Під наочністю в педагогічній науці розуміють